MERIDIAN CRITIC Nr.1 (Volume 26) 2016

Stereotipia comentariului incident de conformitate în stilul biblic-religios. Conţinut, geneză, funcţii

Monica TIMOFTE
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

Abstract: Our paper focuses on finding out the content, origin and functions of a particular syntactic and semantico-pragmatic sterotype in Paul's *Epistle to the Romans*. Our findings – which are positive as to the structural value of the stereotype under investigation – involve a broader characterization of the religious functional style in terms of form and content.
Keywords: *structural stereotype, pragmatic force, religious functional style, the semantics of conformity.*

§1. Comentariul incident de conformitate. Lucrarea noastră circumscrisă subiectului mai larg referitor la stereotipii lingvistice are ca obiect de aplicaţie un tip de structură numită de noi „comentariu incident de conformitate". Supunem, de aceea, atenţiei două contexte care ilustrează şi clarifică succint identitatea aparte a acestui tip structural.

(1) Fabrica funcţionează **după cum zice patronul**.
(2) Fabrica funcţionează, **după cum zice patronul**.

Analiza enunţurilor (1) şi (2) arată că, în ciuda asemănărilor de expresie, cele două propoziţii evidenţiate cu caractere bold au un comportament semantico-formal diferit:

În contextul (1):

- din punct de vedere *semantic*, între cele două propoziţii se stabileşte o *relaţie* directă de *subordonare*, care generează *funcţia de circumstanţial de conformitate* (subspecie semantică a circumstanţialului de mod) pentru cea de-a doua propoziţie: relaţia se stabileşte, deci, la *nivelul frazei*, şi exprimă conformitatea acţiunii verbale din propoziţia întîi faţă de conţinutul exprimat în propoziţia a doua;
- din punct de vedere *formal*, jonctivul subordonator *după cum* nu e dublat de mărci prozodice şi de punctuaţie.

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

În contextul (2):

- *semantic*, între cele două propoziţii nu se mai stabileşte o relaţie directă, de subordonare a propoziţiei a doua faţă de verbul regent din propoziţia întîi, ci o *relaţie heteroplană de tip incident*[1]. Aceasta înseamnă că propoziţia a doua nu mai exprimă semantica unui circumstanţial de conformitate, ci este expresia unui *comentariu incident de conformitate*. Fiind articulat pe baza unui raport heteroplan, enunţul (2) nu mai este o frază, ci un *text*[2], care pune în relaţie două planuri de comunicare diferite: a) *planul comunicării propriu-zise* (al *vorbirii directe*, în cazul discursului raportat) şi b) *planul comentariilor incidente* (sau *vorbirea indirectă,* în cazul discursului raportat);
- *formal*, joncţiunea propoziţiilor aparţinînd la planuri de comunicare diferite este obligatoriu dublată de mărci prozodice cărora, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuaţie: aici, virgula. Fiind o paranteză în structura enunţului, unitatea a doua, incidentă, ocupă o poziţie secundă sau finală, dar poate ocupa şi poziţie iniţială (*După cum zice patronul*, fabrica funcţionează).

§2. În stilul religios, în speţă în textul biblic, semantica conformităţii unităţii A cu unitatea B are mai multe forme de expresie sintactică şi dimensiuni variabile: de la parte de propoziţie şi propoziţie (secundară sau principală) pînă la planuri de comunicare: comunicarea propriu-zisă, planul comentariului justificativ, planul comentariului apozitiv şi planul comentariului incident.

Sub forma comentariului incident de conformitate, aceasta apare de 18 ori în cele 16 capitole ale *Epistolei lui Pavel către Romani*, impunîndu-se ca structură sintactică şi semantico-pragmatică stereotipă. Enumerăm mai jos faptele de limbă care ilustrează această situaţie:

> (3) Căci mie nu mi-e ruşine de Evanghelia lui Hristos; fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mîntuirea fiecăruia care crede: întîi a iudeului, apoi a grecului; deoarece în ea este descoperită o neprihănire pe care o dă Dumnezeu, prin credinţă şi care duce la credinţă, **după cum este scris**: „Cel neprihănit va trăi prin credinţă.” (Rom. 1: 16-17)
> (4) Tu, care te făleşti cu Legea, necinsteşti pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? Căci „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri”, **după cum este scris**. (Rom. 2: 23-24)
> (5) Nicidecum! Dimpotrivă, Dumnezeu să fie găsit adevărat, şi toţi oamenii să fie găsiţi mincinoşi, **după cum este scris**: „Ca să fii găsit neprihănit în cuvintele Tale şi să ieşi biruitor cînd vei fi judecat.” (Rom. 3: 4)
> (6) Ce urmează atunci? Sîntem noi mai buni decît ei? Nicidecum. Fiindcă am dovedit că toţi, fie iudei, fie greci, sînt sub păcat, **după cum este scris**: „Nu este nici un om neprihănit, nici unul măcar. Nu este nici unul care să aibă pricepere. Nu este nici unul care să caute cu tot dinadinsul pe Dumnezeu. Toţi s-au abătut şi au

[1] Relaţii heteroplane sînt, din punctul nostru de vedere, relaţiile de incidenţă, apozitivă şi cea justificativă [Timofte, 2005].
[2] Pentru definirea textului ca unitate pragmatico-sintactică, vezi [Timofte, 2015].

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

ajuns niște netrebnici. Nu este nici unul care să facă binele, nici unul măcar. Gîtlejul lor este un mormînt deschis; se slujesc de limbile lor ca să înşele; sub buze au venin de aspidă; gura le este plină de blestem şi de amărăciune; au picioarele grabnice să verse sînge; prăpădul şi pustiirea sînt pe drumul lor; nu cunosc calea păcii; frica de Dumnezeu nu este înaintea ochilor lor." (Rom. 3: 9-18)

(7) De aceea moştenitori sînt cei ce se fac prin credinţă, pentru ca să fie prin har, şi pentru ca făgăduinţa să fie chezăşuită pentru toată sămînţa lui Avraam: nu numai pentru sămînţa aceea care este sub Lege, ci şi pentru sămînţa aceea care are credinţa lui Avraam, tatăl nostru al tuturor, **după cum este scris**: „Te-am rînduit să fii tatăl multor neamuri." El, adică, este tatăl nostru înaintea lui Dumnezeu în care a crezut, care învie morţii şi care cheamă lucrurile care nu sînt, ca şi cum ar fi. (Rom. 4: 16-17)

(8) Nădăjduind împotriva oricărei nădejdi, el a crezut, şi astfel a ajuns tatăl multor neamuri, **după cum i se spusese**: „Aşa va fi sămînţa ta." (Rom. 4: 18)

(9) Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau prigonirea, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? **După cum este scris**: „Din pricina Ta sîntem daţi morţii toată ziua; sîntem socotiţi ca nişte oi de tăiat." (Rom. 8: 35-36)

(10) s-a zis Rebecăi: „Cel mai mare va fi rob celui mai mic", **după cum este scris**: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Esau l-am urît." (Rom. 9: 12-13)

(11) Astfel, El ne-a chemat nu numai dintre iudei, ci şi dintre Neamuri, **după cum zice în Osea**: „Voi numi «popor al Meu» pe cel ce nu era poporul Meu şi «preaiubită» pe cea care nu era preaiubită. (Rom. 9: 24-25)

(12) Şi, **cum zisese Isaia mai înainte**: „Dacă nu ne-ar fi lăsat Domnul Savaot o sămînţă, am fi ajuns ca Sodoma şi ne-am fi asemănat cu Gomora." (Rom. 9: 29)

(13) Pentru ce? Pentru că Israel n-a căutat-o prin credinţă, ci prin fapte. Ei s-au lovit de Piatra de poticnire, **după cum este scris**: „Iată că pun în Sion o Piatră de poticnire şi o Stîncă de cădere: şi cine crede în El nu va fi dat de ruşine." (Rom. 9: 32-33)

(14) Căci prin credinţa din inimă se capătă neprihănirea, şi prin mărturisirea cu gura se ajunge la mîntuire, **după cum zice Scriptura**: „Oricine crede în El nu va fi dat de ruşine." (Rom. 10: 10-11)

(15) Şi cum vor propovădui, dacă nu sînt trimişi? **După cum este scris**: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!" (Rom. 10: 15)

(16) Deci ce urmează? Că Israel n-a căpătat ce căuta, iar rămăşiţa aleasă a căpătat; pe cînd ceilalţi au fost împietriţi, **după cum este scris**: „Dumnezeu le-a dat un duh de adormire, ochi ca să nu vadă, şi urechi ca să n-audă, pînă în ziua de astăzi." (Rom. 11: 7-8)

(17) Şi atunci tot Israelul va fi mîntuit, după cum este scris: „Izbăvitorul va veni din Sion şi va îndepărta toate nelegiuirile de la Iacov. Acesta va fi legămîntul pe care-l voi face cu ei, cînd le voi şterge păcatele." (Rom. 11: 26-27)

(18) Căci şi Hristos nu Şi-a plăcut Lui însuşi; ci, **după cum este scris**: „Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut peste Mine." (Rom. 15: 3)

(19) Hristos a fost, în adevăr, un slujitor al tăierii împrejur, ca să dovedească credincioşia lui Dumnezeu şi să întărească făgăduinţele date părinţilor; şi ca Neamurile să slăvească pe Dumnezeu, pentru îndurarea Lui, după cum este scris: „De aceea Te voi lăuda printre Neamuri şi voi cînta Numelui Tău." (Rom. 15: 8-9)

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

(20) Şi am căutat să vestesc Evanghelia acolo unde Hristos nu fusese vestit, ca să nu zidesc pe temelia pusă de altul, **după cum este scris**: „Aceia cărora nu li se propovăduise despre El Îl vor vedea, şi cei ce n-auziseră de El Îl vor cunoaşte." (Rom. 15: 20-21)

§3. Motivaţia sintactică a stereotipiei structurale a comentariului incident de conformitate se relevă la o analiză mai atentă a particularităţilor semantice şi formale ale acesteia în opoziţie cu trăsăturile semantico-formale ale circumstanţialului de conformitate. Astfel, în exemplul (21):

(21) Şi cum vor propovădui, dacă nu sînt trimişi? **După cum este scris**: **„Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**" (Rom. 10: 15)

- *semantic*, propoziţia incidentă de conformitate nu exprimă conformitatea cu acţiunea exprimată de verbele din fraza interogativă retorică cu care se relaţionează, căci ea *vizează* nu conţinutul acestei unităţi sau al unui termen din cadrul ei, ci *actul enunţării precedente*, reprezentînd *comentarea acestui act*;
- *semantic şi formal*, circumstanţialul de conformitate depinde de regentul verbal din propoziţia regentă; or, comentariul incident de conformitate se referă la *comunicarea precedentă (propoziţie, frază, text) considerată în ansamblul ei*, cu posibila focalizare a unei informaţii vehiculate de unul din constituenţii acestuia;
- *formal*, circumstanţialul de conformitate poate fi sau alăturat direct termenului regent, sau despărţit prin virgulă de acesta, în timp ce comentariul incident de conformitate este obligatoriu însoţit de mărci prozodice cărora, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuaţie: aici, semnul întrebării.

Diferenţele semantico-formale dintre cele două tipuri de structuri sînt explicabile prin admiterea evoluţiei enunţului cu comentariu incident de conformitate (= structură de suprafaţă sau incompletă) dintr-o structură cu circumstanţial de mod de conformitate (= structură de adîncime sau completă). Refacerea structurii complete se poate face prin parafrazări în care este prezent un *verb ilocuţionar* de tipul: *a afirma*, *a spune*, *a zice, a întreba* etc., sau verbul *a fi* cu valoare predicativă [= *a se întîmpla*], ce apare exclusiv la forma de persoana întîi singular indicativ prezent:

(22) Şi cum vor propovădui, dacă nu sînt trimişi? **După cum este scris**: **„Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**" (Rom. 10: 15) < Şi cum vor propovădui, dacă nu sînt trimişi? ÎNTREB ACEASTA / ACEASTA SE ÎNTÎMPLĂ **După cum este scris**: **„Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**" (Rom. 10: 15)

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

Astfel de parafrazări arată că, în *structura de adîncime*, propoziţia introdusă prin *după cum* este o subordonată circumstanţială de mod dependentă de un *verb ilocuţionar* care reprezintă propoziţia principală a frazei în care se află. Prin omiterea acestui verb, în *structura de suprafaţă*, datorată *economiei de limbaj*, are loc un *transfer de valori* dinspre principala regentă elidată înspre subordonată. Ca urmare, propoziţia introdusă prin *după cum*, deşi continuă să îşi păstreze forma de subordonată şi unele particularităţi de conţinut, dobîndeşte caracteristici şi de principală: la nivel textual, adică atunci cînd se află integrată într-un enunţ heteroplan, nu depinde semantic de un termen din propoziţia antecedentă şi poate funcţiona ca bază a planului de comunicare incident. Cu alte cuvinte, identitatea distinctă a comentariului incident de conformitate faţă de circumstanţialul de mod de conformitate îşi găseşte *motivaţia sintactică* în *anacolutul* constînd în omiterea unei părţi de comunicare considerate «în plus» de către vorbitor [Dimitriu, 2002].

Consecinţa în plan funcţional a acestei reorganizări sintactice este că unitatea incidentă de conformitate nu mai este nici subordonată (funcţia de comentariu incident de conformitate nu mai este urmarea raportului de subordonare, ci urmarea unei relaţii heteroplane), şi nici principală (căci, deşi nu se poate identifica un termen regent – în planul comunicării propriu-zise – faţă de care enunţul incident să se subordoneze, totuşi, comentariul incident de conformitate apare întotdeauna ca termen secund al relaţiei şi, formal, are aspect de subordonat). Aşadar, unitatea incidentă de conformitate, avînd caracteristici mixte (la fel cu cea justificativă şi cu cea apozitivă): şi/nici principal, şi/nici secundar, vom spune că aceasta, din punctul de vedere al importanţei, este purtătoarea unei *funcţii sintactico-pragmatice intermediare* [Timofte, 2005], şi anume *funcţia de comentariu incident de conformitate*.

§4. Motivaţia semantico-pragmatică a stereotipiei structurii incidente de conformitate trebuie să plece de la observaţia că toate enunţurile citate din discursul biblic conţin un *verbum dicendi* care face trimitere la o *referinţă scripturistică* („după cum este scris", „după cum zice Scriptura", „după cum zice în Osea", „cum zisese Isaia mai înainte"). Această stereotipie ţine de identitatea specifică a stilului religios, caracterizat, ca toate celelalte stiluri funcţionale, binar, prin conţinut şi formă.

Din punctul de vedere al *conţinutului*, *stilul religios* se particularizează în mod cu totul special prin identitatea unică *Cuvînt scris – Cuvînt întrupat*. Altfel spus, conţinutul stilului biblic-religios este construit pe premisa că acest Cuvînt, numit Biblia[3] sau Sfintele Scripturi, este vocea autoritară a Cuvîntului lui Dumnezeu, descoperirea infailibilă a voii Lui, faţă de care orice altă voce trebuie să se subordoneze. Premisa aceasta necesită o clarificare: şi anume, ea nu impune o interdicţie privind cercetarea, mai exact, Cuvîntul scris nu se sustrage cercetării acestei pretenţii de autoritate absolută pe care o postulează, ci doar impune o metodologie de cercetare aparte cu privire la propria valoare de adevăr, şi care derivă din unicitatea obiectului de cercetare. Ortodoxia acestei metodologii

[3] Termenul Biblie nu se găseşte nicăieri scris în Scripturi. El derivă din grecescul *biblos*, însemnînd "carte" (la plural, *biblia* = „cărţi"). Iniţial, termenul însemna "papirus egiptean", materialul de bază folosit la copierea sulurilor antice. Denumirea îşi are originea în numele portului fenician Byblos, de unde se obţinea, de obicei, papirusul. În epistolele pauline *Biblia* este identificată cu *Sfintele Scripturi* (vezi, Romani 1: 1-2; 2 Timotei 3: 15).

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

comportă o discuţie ce vizează mai multe coordonate. Le semnalăm mai departe doar pe acelea care au legătură directă cu stereotipia structurală în atenţie, specifică stilul religios.

a) *Creditarea autorităţii unui nume e circumscrisă domeniului de cercetare*. Cuvîntul lui Dumnezeu defineşte domeniul spiritual/moral de cercetare. Prin urmare, verificarea valorii de adevăr a acestui Cuvînt nu se poate face prin raportarea la voci aparţinînd altor domenii şi specializări. Observaţia aceasta are valoare de axiomă. Cu alte cuvinte, expertul bucătar, cercetător al artei culinare, nu poate pretinde autoritate de specialist în domeniul militar, farmaceutic etc., nici nu va legitima valoarea propriei creaţii (o carte de bucate) cu autoritatea operei lui Einstein, la fel cum nici specialistul în fizica cuantică nu va căuta confirmarea adevărului teoriilor sale în opinia primei balerine a Teatrului Naţional. Este de la sine înţeles că în exemple de felul acesta nu poate fi vorba de o desconsiderare a autorităţii vocilor de vîrf ale diferitelor domenii, ci de o evitare a confuziei categoriilor (aici, o confuzie de ordin metodologic), care ar duce la ridicol şi derizoriu. În această ordine de idei, în domeniul spiritual/moral, domeniu care are ca obiect de cercetare voinţa descoperită a lui Dumnezeucu privire la mîntuirea omului, cercetătorul nu poate verifica valoarea de adevăr a Cuvîntului scris prin raportare la propria prejudecată, nici prin raportare la opinia lui Platon, sau a lui Heidegger sau a altor mari gînditori, care, din acest punct de vedere, ar fi voci lipsite de autoritate. În acest punct al demersului logic, se impune identificarea unui răspuns la întrebarea: „Care sînt vocile autorizate ale domeniului de cercetare spiritual/moral care să evalueze postulatul de Adevăr absolut pe care îl reclamă Cuvîntul scris?" Din această întrebare derivă cea de-a doua coordonată a metodologiei în discuţie.

b) *Acreditarea valorii de adevăr a Cuvîntului scris este legitimată de calitatea autorităţii evaluatoare*. În mod firesc, verificarea şi validarea calităţii de Adevăr absolut pe care o reclamă Cuvîntul lui Dumnezeu – Cel scris şi Cel întrupat – nu poate fi făcută de către instanţe inferioare din punctul de vedere al autorităţii, la fel cum nici o instituţie nu poate primi acreditare de funcţionare decît din partea unei instituţii superioare. Or, Adevărul absolut, prin natura Lui, se impune cu necesitate ca punct de început al tuturor lucrurilor, sufiecient Sieşi şi supraordonat tuturor. Biblia spune că lui Adam, adică omului, i-a fost dată autoritate peste sfera naturii[4], dar în sfera morală/spirituală i-a fost interzisă[5]: aici numai Dumnezeu este Autoritatea supremă care stabileşte ce e bine *vs.* rău, adevărat *vs.* fals. Această rînduială lăsată de la început arată că în domeniul moral/spiritual, omului nu-i este dat să aibă „adevărul lui", relativ – căci asumarea autorităţii în domeniul interzis este tot un act de credinţă: însă nu în Dumnezeu, ci în promisiunea înşelătoare a şarpelui: „veţi fi ca Dumnezeu"[6]. Se impune de aici că ortodoxia metodei de cercetare înseamnă evaluarea valorii de adevăr a Cuvîntului scris prin raportare la ceea ce este egal cu Sine Însuşi, adică tot la Cuvîntul scris. Această

[4] „Dumnezeu i-a binecuvîntat, şi Dumnezeu le-a zis: „Creşteţi, înmulţiţi-vă, umpleţi pămîntul, şi supuneţi-l; şi stăpîniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, şi peste orice vieţuitoare care se mişcă pe pămînt." (Gen. 1: 28).

[5] „dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănînci [...]."(Geneza 2: 17).

[6] Geneza 3: 5.

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

situație aparte, care definește conceptul de *autoacreditare*, pare a descrie un circuit închis[7], ce pune pe cercetător în fața unui dat pe care trebuie să-l accepte fără a mai cerceta. În aceste condiții, se ridică, legitim, întrebarea: „În ce măsură este autoacreditarea o garanție a Adevărului?"

c) *Autoacreditarea (argumentul intern) este confirmată de argumente externe*. O cercetare mai atentă a problemei descoperă că *autoacreditarea* se constituie numai în *argument intern* al naturii divine a revelației, adică este argumentul care vizează *natura intrinsecă a Adevărului*. Aceasta din urmă, însă, are manifestări sau trăsături care îl fac recognoscibil ca atare cercetătorului (în opoziție cu falsul), și, deci, prin care adevărul se face accesibil cercetării. Trăsăturile acestea vizibile și inerente naturii Sale au valoare de *argumente externe* (ele mărturisesc despre Adevăr). Situația aceasta nu este singulară. Ea poate fi ușor înțeleasă prin analogie cu natura: la întrebarea „De ce pomul din grădină este măr?", răspunsul cel mai la îndemînă este „Pentru că face mere." Firește, însă, că mărul nu este măr pentru că face mere, ci mărul face mere pentru că este măr. Altfel spus, merele sînt numai *consecința* vizibilă a naturii pomului (= argument extern), însă *cauza* (vizată de întrebare) pentru care pomul face mere nu poate fi identificată decît în însăși natura pomului: „Pomul este măr pentru că este măr." (= argument intern). În același fel, cu privire la Cuvîntul scris, a cărui origine divină nu poate fi motivată decît intern (autoacreditată), există posibilitatea de a identifica trăsături (consecințe) cu valoare de argumente externe ale naturii Lui. Care sînt, așadar, trăsăturile care fac proba originii divine a revelației scrise?

d) *Conformitatea scripturilor cu ele însele – trăsătură fundamentală de conținut a stilului religios*. Trăsăturile-argument pentru natura divină a Cuvîntului scris sînt identice cu cele ale Cuvîntului întrupat. Limitînd discuția de față la ceea ce clarifică geneza stereotipiei structurale pe care o avem în atenție, amintim doar una din aceste trăsături, și anume, cea pe care Iisus Hristos a amintit-o fariseilor în disputa asupra identității Sale divine: **unitatea de conținut**[8] – „Orice împărăție dezbinată împotriva ei însăși este pustiită; și orice cetate sau casă dezbinată împotriva ei însăși nu poate dăinui." (Matei 12: 25). În practica cercetării, deci, coerența de conținut a textelor cu pretenție de revelație divină dovedește acțiunea unuia și aceluiași Duh asupra procesului inspirației (Duhul Adevărului, adică Duhul lui Dumnezeu, care este Unul)[9]. Dimpotrivă, contradicțiile de conținut și inconsecvențele prezente în / între texte sînt urmarea acțiunii unor duhuri diferite. Astfel, în situația că un text religios propune o

[7] „Chiar dacă Eu mărturisesc despre Mine Însumi, mărturia Mea este adevărată, fiindcă știu de unde am venit și unde Mă duc. Voi nu știți de unde vin, nici unde Mă duc. […] Eu sînt Cel ce mărturisesc despre Mine Însumi și mărturisește despre Mine Tatăl, Cel ce M-a trimis." (Ioan 8:14. 18).

[8] Argumentul unității sau al armoniei de conținut este repetat în Sfintele Scripturi în mai multe rînduri: în *Evanghelia după Luca*: „Orice împărăție dezbinată împotriva ei este pustiită; și o casă dezbinată împotriva ei se prăbușește peste alta." (Luca 11: 17); apostolul Pavel declară că „Iisus Hristos este același ieri și azi și în veci!" (Evrei 13: 8); apostolul Iacov amintește că în „Tatăl luminilor" „nu este nici schimbare, nici umbră de mutare" (Iacov 1: 17).

[9] Textul Sfintelor Scripturi face proba autenticității tocmai prin remarcabila unitate de conținut (care e singulară între toate textele cu caracter religios din diferitele culturi ale lumii): cele 66 de cărți care o compun se citesc ca o singură carte, în ciuda faptului că sînt scrise în 3 limbi diferite de-a lungul unei perioade de aproape 1600 de ani, de către aproximativ 40 de scriitori aparținînd la medii socio-culturale și profesionale diferite și aflați la distanță unul de celălalt nu doar în timp, ci și în spațiu (3 continente).

BDD-A26573 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

învăţătură care este contradictorie cu lumina primară, acest lucru duce la anularea valorii lui de adevăr – deoarece, pentru a-şi dovedi identitatea reclamată, de text sacru, acesta trebuie să facă **proba conformităţii cu** revelaţia deja dată (lumina primară). Armonia cu Scripturile este, deci, esenţială, căci nici un prooroc autentic de mai tîrziu nu vorbeşte împotriva descoperirilor făcute deja prin proorocii de dinainte de el. Apostolul Pavel aminteşte că: „Duhurile proorocilor sînt supuse proorocilor" (1 Corinteni 14: 32). Principiul subordonării învăţăturii noi faţă de lumina veche este susţinut şi de faptul că, dacă Dumnezeu este sursa descoperirilor şi inspiraţiei tuturor profeţilor autentici, El nu se poate contrazice *prin* aceştia. Se impune, din cele spuse mai sus, observaţia că deosebirea adevărului de fals nu este posibilă în afara cercetării: aşa cum înţelegerea oricărei teme de cercetare presupune o permanentă relaţionare cu celelalte teme ale domeniului[10], tot astfel, aprecierea adecvată a armoniei de conţinut ce caracterizează Adevărul Sfintelor Scripturi presupune cercetarea tuturor aspectelor lui[11]. Astfel, prin chiar faptul că reclamă cu necesitate o permanentă raportare la «stă scris», deci la cercetarea comparată a textelor Scripturii, stilul religios se caracterizează printr-un conţinut a cărui înţelegere este fundamentată raţional, pe cercetare, iar nu impusă arbitrar, ca un tabu ce trebuie respectat fără filtrul gîndirii.

Discuţia succintă de mai sus, referitoare la metodologia cercetării textului sacru, descoperă astfel, geneza şi funcţiile semantico-pragmatice ale stereotipiei din textul paulin:

- în privinţa genezei, constatăm că *semantica conformităţii* – constînd în *conformarea propriei voci la vocea autoritară a Cuvîntului scris* – îşi are originea în chiar *trăsătura fundamentală de conţinut a stilului religios, care este conformitatea scripturilor cu ele însele*. La rîndul ei, trăsătura de conţinut a acestui stil funcţional este motivată prin imperativul de a cerceta identitatea (originea) textelor (deosebirea duhurilor);
- în ceea ce priveşte funcţiile semantico-pragmatice ale stereotipiei constînd în referinţa la Sfintele Scripturi, se dovedeşte că, în loc de a fi expresia unui viciu de formă, semantica conformităţii vocii individuale la Cuvîntul scris se relevă ca stereotipie *structurală* [Nagy, 2015], *sistemică* şi cu funcţie *structurantă* deopotrivă la nivelul stilului funcţional şi al discursului individual: căci ea se constituie în piatră de rezistenţă a întregului construct discursiv: în absenţa acesteia, discursul religios se transformă într-un act comunicativ eşuat, fals, deci se autoanulează. În această ordine de idei, constatăm că în stilul religios, forţa argumentativă a *discursului*

[10] Identitatea aparte a funcţiei sintactice a propoziţiei predicative, de exemplu, nu ar putea fi apreciată corect în afara înţelegerii statutului acestei funcţii la nivelul propoziţiei şi a discuţiei referitoare la noţiuni ca *principal – secundar*, ceea ce, în esenţă, înseamnă că cercetarea unei singure funcţii sintactice angajează cercetarea tuturor funcţiilor.

[11] Temele dezbătute de apostolul Pavel în epistolă (împlinirea profeţiilor mesianice în persoana lui Iisus Hristos, conceptual de *popor ales* etc.) implică cu necesitate cunoaşterea şi a celorlalte teme circumscrise Adevărului, la care el face referinţa prin „după cum este scris": adevărul despre moarte, adevărul despre înviere, adevărul despre judecată, adevărul despre a doua venire a Mîntuitorului etc. Astfel, armonia de conţinut a Sfintelor Scripturi este o trăsătură ce poate fi apreciată adecvat numai printr-un studiu sistematic şi de profunzime a Cuvîntului scris. Dimpotrivă, lectura superficială şi ocazională nu poate face deosebirea între contradicţii reale şi aparente.

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

polifonic [Ducrot, 1980: 233-237; Anscombre, Ducrot, 1988: 174-181] este dată tocmai de vocea Cuvîntului lui Dumnezeu în formă scrisă. Or, această voce care se impune ca avînd *importanța principală / cea mai mare* este actualizată în discurs prin *termenul secund*, incident. Dacă imposibilitatea de a valida conținutul propriei voci prin vocea cu autoritate absolută a Cuvîntului scris duce la nereușita actului comunicativ, dimpotrivă, *polifonia concordantă* a vocilor din cele două planuri (aici, comunicare propriu-zisă – comentariu incident) conferă valoare de adevăr propriei enunțări – ceea ce face din comunicare un act ilocutoriu reușit. Astfel, *din perspectivă semantico-pragmatică*, *termenul incident are importanță obligatorie și principală (supraordonată)* față de *termenul* actualizat prin *comunicarea propriu-zisă*, devenit, din acest punct de vedere, *termen secund*, *subordonat*. Situația aceasta descrie o ierarhie inversată față de cea pe care o evidențiază o analiză doar din perspectivă sintactică a enunțului.

Din punctul de vedere al *formei*, limbajul *stilului biblic-religios* este expresia nedesăvîrșită și limitată a limbajului omenesc. Ea nu redă forma de gîndire și de exprimare a lui Dumnezeu[12], ci este adevăr divin exprimat în limbaj omenesc. Există o paralelă între Iisus cel întrupat și Biblie: Iisus era Dumnezeu și om în același timp, divin și uman, îmbinat în Unul singur. Biblia este, tot la fel, o combinație divino-umană. Ce s-a spus despre Hristos poate fi spus și despre Biblie: „Cuvîntul S-a făcut trup și a locuit printre noi" (Ioan 1: 14). Această combinație divino-umană face ca Biblia să fie unică printre lucrările literare. Dumnezeu „a insuflat"[13] mesajul sau conținutul ideatic profeților, nu le-a dictat însă cuvintele: nu avem de-a face cu „scriere automată", ca la Jung. Instrumentul uman-transmițător al mesajului, în procesul scrierii nu este deposedat de propria-i individualitate, rațiune, integritate sau personalitate. Într-o măsură oarecare, relația dintre Moise și Aaron ilustrează legătura dintre Duhul Sfînt și scriitor: Dumnezeu i-a spus lui Moise: „Iată că te fac Dumnezeu pentru faraon, și fratele tău Aaron va fi profetul tău" (Exod 7: 1; 4: 15-16). Moise îl informa pe Aaron despre soliile lui Dumnezeu, iar Aaron, la rîndul său, le comunica faraonului, în propriul limbaj și în stilul său. Tot la fel, scriitorii Bibliei au transmis poruncile și mesajele divine în propriul stil și limbaj. Aceasta explică de ce vocabularul și sintaxa cărților Bibliei diferă și reflectă educația și cultura fiecărui scriitor. În formă, deci, Biblia se prezintă ca expresie nedesăvîrșită și limitată a limbajului omenesc, purtînd amprenta particularității stilistice și culturale a fiecărui scriitor.

Această trăsătură formală ce caracterizează stilul biblic-religios are drept rezultat particularizări sintactico-pragmatice diferite ale *semanticii polifoniei concordante*. În textul paulin al *Epistolei către Romani*, descoperim *patru forme de actualizare* a acesteia, și anume:

- *forma comentariului incident de conformitate* – exemplele cele mai numeroase, citate în prima parte a lucrării (3)-(22);

[12] Există o singură ocazie cînd Dumnezeu a rostit și a scris exact cuvintele Sale, și anume cele Zece Porunci. Ele au o alcătuire divină, nu umană (Exod 20: 1-17; 31: 18; Deuteronom 10: 4-5). Totuși, chiar și acestea a trebuit să fie exprimate în limitele limbajului omenesc.

[13] 2 Timotei 3: 16.

BDD-A26573 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

- *forma comentariului justificativ* – exemplele (23)-(33);
- *forma propoziţiilor principale din planul comunicării propriu-zise* – exemplele (34)-(40);
- *forma structurilor anacolutice (justificative sau principale) cu jonctiv suspendat şi verbum dicendi subînţeles* (41)-(44).

Citǎm, în continuare, ultimele trei forme de exprimare a semanticii conformităţii cu Scripturile.

(23) Tu, care te făleşti cu Legea, necinsteşti pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? **Căci** „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri", **după cum este scris**. (Rom. 2: 23-24)

(24) Dacă Avraam a fost socotit neprihănit prin fapte, are cu ce să se laude, dar nu înaintea lui Dumnezeu. **Căci ce zice Scriptura**? „Avraam a crezut pe Dumnezeu, şi aceasta i s-a socotit ca neprihănire." (Rom. 4: 2-3)

(25) Fericirea aceasta este numai pentru cei tăiaţi împrejur sau şi pentru cei netăiaţi împrejur? **Căci zicem** că lui Avraam credinţa „i-a fost socotită ca neprihănire." (Rom. 4: 9)

(26) Deci ce vom zice? Nu cumva este nedreptate în Dumnezeu? Nicidecum! **Căci El a zis lui Moise**: „Voi avea milă de oricine-Mi va plăcea să am milă; şi Mă voi îndura de oricine-Mi va plăcea să Mă îndur." (Rom. 9: 14-15)

(27) Aşadar, nu aîrnă nici de cine vrea, nici de cine aleargă, ci de Dumnezeu care are milă. **Fiindcă Scriptura zice lui faraon**: „Te-am ridicat înadins, ca să-Mi arăt în tine puterea Mea şi pentru ca Numele Meu să fie vestit în tot pământul." (Rom. 9: 16-17)

(28) Dar nu toţi au ascultat de Evanghelie. **Căci Isaia zice**: „Doamne, cine a crezut propovăduirea noastră?" (Rom. 10: 16)

(29) Dar întreb iarăşi: „N-a ştiut Israel lucrul acesta?" Ba da; **căci** Moise, cel dintîi, **zice**: „Vă voi întărîta la pizmă prin ceea ce nu este neam, vă voi aţîţa mînia printr-un neam fără pricepere." (Rom. 10: 19)

(30) Întreb, dar: „A lepădat Dumnezeu pe poporul Său?" Nicidecum! **Căci** şi eu sînt israelit, din sămnţa lui Avraam, din seminţia lui Beniamin. (Rom. 11: 1)

(31) Preaiubiţilor, nu vă răzbunaţi singuri; ci lăsaţi să se răzbune mînia lui Dumnezeu; **căci** este **scris**: „Răzbunarea este a Mea; Eu voi răsplăti", zice Domnul. Dimpotrivă: dacă îi este foame vrăjmaşului tău, dă-i să mănînce; dacă-i este sete, dă-i să bea; căci dacă vei face astfel, vei îngrămădi cărbuni aprinşi pe capul lui." (Rom. 12: 19-20)

(32) Dar pentru ce judeci tu pe fratele tău? Sau pentru ce disprețuieşti tu pe fratele tău? Căci toţi ne vom înfăţişa înaintea scaunului de judecată al lui Hristos. **Fiindcă** este **scris**: „Pe viaţa Mea Mă jur, zice Domnul, că orice genunchi se va pleca înaintea Mea şi orice limbă va da slavă lui Dumnezeu." (Rom. 14: 10-11)

Notă. Este de remarcat comportamentul identic, din punct de semantic şi formal, al structurilor justificative cu cele incidente de conformitate:

(33) Dar nu toţi au ascultat de Evanghelie. **Căci Isaia zice**: **„Doamne, cine a crezut propovăduirea noastră?**" (Romani 10: 16)

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

În exemplul (33):

- *semantic*, fraza justificativă nu exprimă cauza sau motivul acţiunii exprimate de verbul din propoziţia anterioară, cu care se relaţionează; aceasta, deoarece fraza explicativă nu determină conţinutul unui termen din unitatea precedentă, ci vizează *actul enunţării precedente*, reprezentînd *justificarea acestui act*;
- *semantic şi formal*, circumstanţialul de cauză depinde de regentul verbal din propoziţia regentă; or, comentariul justificativ (concretizat aici printr-o frază justificativă) *se referă la comunicarea precedentă* (aici, propoziţie) *considerată în ansamblul ei*, cu posibila focalizare a unei informaţii vehiculate de unul din constituenţii acestuia;
- *formal*, circumstanţialul de cauză poate fi însoţit sau nu de virgulă, în funcţie de poziţia faţă de verbul regent, în timp ce comentariul justificativ este obligatoriu însoţit de mărci prozodice cărora, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuaţie: aici, semnul punctul.

(34) şi, măcar că sînt sămînţa lui Avraam, nu toţi sînt copiii lui Avraam; **ci este scris**: „În Isaac vei avea o sămînţă care-ţi va purta numele." (Rom. 9: 7)
(35) **Şi** Isaia merge cu îndrăzneala pînă acolo că **zice**: „Am fost găsit de cei ce nu Mă căutau; M-am făcut cunoscut celor ce nu întrebau de Mine." (Rom. 10: 20)
(36) **Pe cînd**, despre Israel **zice**: „Toată ziua Mi-am întins mîinile spre un norod răzvrătit şi împotrivitor la vorbă." (Rom. 10: 21)
(37) **Şi** David **zice**: „Masa lor să li se prefacă într-o cursă, într-un laţ, într-un prilej de cădere şi într-o dreaptă răsplătire. (10) Să li se întunece ochii ca să nu vadă, şi spinarea să le-o ţii mereu gîrbovită." (Rom. 11: 9-10)
(38) **Este zis iarăşi**: „Înveseliţi-vă, Neamuri, împreună cu poporul Lui." (Rom. 15: 10)
(39) **Şi iarăşi**: „Lăudaţi pe Domnul, toate neamurile; slăviţi-L, toate noroadele." (Rom. 15: 11)
(40) **Tot astfel şi Isaia zice**: „Din Iese va ieşi o Rădăcină care Se va scula să domnească peste Neamuri; şi Neamurile vor nădăjdui în El." (Rom. 15: 12)
(41) Tu, care te făleşti cu Legea, necinsteşti pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? **Căci** „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri", **după cum este scris**. (Rom. 2: 23-24)
(42) În adevăr, nu este nici o deosebire între iudeu şi grec; căci toţi au acelaşi Domn, care este bogat în îndurare pentru toţi cei ce-L cheamă. **Fiindcă** „oricine va chema Numele Domnului va fi mîntuit." (Rom. 10: 12-13)
(43) Dar eu întreb: „N-au auzit ei?" Ba da; **căci** „glasul lor a răsunat prin tot pămîntul, şi cuvintele lor au ajuns pînă la marginile lumii." (Rom. 10: 18)
(44) **Şi iarăşi**: „Lăudaţi pe Domnul, toate neamurile; slăviţi-L, toate noroadele." (Rom. 15: 11)

Aşa cum se poate observa, ultimele trei forme de exprimare a semanticii polifoniei concordante au o frecvenţă mai redusă în comparaţie cu comentariul incident de conformitate. Totuşi, prin conţinut, geneză şi funcţii, toate aceeaşi valoare *structurală şi structurantă* în discurs: semantica pe care o actualizează ele condiţionează şi

BDD-A26573 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)

legitimează identitatea textului sacru. Constatăm deci, că, în timp ce *semantica* conformării propriei voci la vocea Sfintelor Scripturi este o *particularitate de conținut a stilului funcțional religios*, *forma* de exprimare a acesteia reflectă alegerea individuală a scriitorului, deci este o *particularitate a discursului individual*. În concluzie, comentariul incident de conformitate din *Epistola lui Pavel către Romani* se impune, prin frecvența întrebuințării, ca structură sterotipă cu valoare funcțională, pozitivă, și reflectă, pe de o parte, o stereotipie de conținut a stilului funcțional religios, iar pe de altă parte, o stereotipie formală a stilului individual.

BIBLIOGRAFIE

Anscombre, Jean Claude, Ducrot, Oswald, 1988. *L'argumentation dans la langue*, Liège-Bruxelles, Pierre Mardaga Editeur

Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri, 2005. Societatea Biblică Interconfesională din România, trad. Dumitru Cornilescu, București, Editura Societății Biblice Interconfesionale din România

Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe* (1992–1993), Iași, 1994. (supliment al „Anuarului de lingvistică și istorie literară", XXXIII, 1992–1993, Seria A – Lingvistică)

Dimitriu, C., 2002. *Tratat de gramatică a limbii române, II, Sintaxa*, Iași, Institutul European

Ducrot, Oswald *et alii*, 1980. *Les mots du discours*, Paris, Les Editions de minuit

Nagy, Rodica (coord.), 2015. *Dicționar de analiză a discursului*, Iași, Institutul European

Timofte, Monica, 2005. *Actualitatea sintaxei românești «clasice moderne»*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*

Timofte, Monica, 2015. *Textul ca unitate pragmatico-sintactică,* în „Discurs critic și variație lingvistică. De la frază la text: lingvistică și literatură" (volum coordonat de Rodica Nagy, Mircea A. Diaconu, Alina Nacu), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, p. 385-392

BDD-A26573 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:02 UTC)